

Bediüzzaman'dan Küresel Krize Küresel Temizlik Formülü

Öz

ABD'den başlayarak tüm dünyayı saran küresel krizin nedenleri, ne zaman ve nasıl başladığı, hangi yollarla nasıl yayıldığı üzerinde konunun uzmanlarınca pek çok şeyler söylendi, çözüm önerileri sunuldu. Bu çalışmada, küresel krizin temel nedenlerinden biri olarak son yüzyıl boyunca hemen her şey üzerinde etkili olan tüketim kültürü gösterilmekte, bu anlayışın tabiat üzerindeki menfi etkileri ortaya konulmakta ve Bediüzzaman'ın fikirleri doğrultusunda çözüm önerilmektedir.

ABD'den başlayarak tüm dünyayı saran küresel krizin nedenleri, ne zaman ve nasıl başladığı, hangi yollarla nasıl yayıldığı üzerinde konunun uzmanlarınca belki on binlerce makale yayımlandı, kitaplar neşredildi. Dert ve hastalık küresel olunca çözüm arayışları da küresel çapta oluyor. Sadece ulusal ve uluslararası çapta faaliyet gösteren şirketler değil, devletler seviyesinde de daha önceden duyulmadık, söylenmedik seviyedeki meblağlar çözüm paketleriyle birlikte dile getiriliyor.

Küresel kriz, geri kalmış ve fakir ülkelerde patlak vermedi. Dünyanın en güçlü ekonomisine sahip olan veya öyle düşünülen ABD'de ortaya çıktı. En belirgin gerekçe olarak da 10 trilyon dolarlık büyüklüğüyle dünyanın en büyük piyasası olarak gösterilen mortgage piyasası öne sürüldü.

Sonuç olarak her ne gerekçe olursa olsun bütün bu gelişmelerin, küçük veya büyük ölçekte yaşanan bir senaryonun küresel çapta tekrarından başka bir şey olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Krizin Cemaziye'l-evveli

Son yüzyıl boyunca hemen her şey tüketim eksenli gelişti, şekillendi, şekillendirildi. Evlerin mimarisinden yerleşim alanlarının şekillendirilmesine, şehirleşmeden dev alışveriş merkezlerine, kabaran "ihtiyaç" listelerine kadar hemen her şey hakim olan "tüketim kültürü"nü ana unsurları arasında yerini aldı. Bu kültürün dışı bakan yüzüne de "mutluluk" etiketi vuruldu.

Tüketim kültürüyle insanların iyi yaşayabilmelerinin ancak çok para kazanmak ve çok tüketmekle mümkün olabileceği anlayışı yerleştirildi. "Küresel üretim" yapan dev fabrikaların sahipleri tarafından insanlara arzuladıkları mutluluğa ve huzura ulaşmak için sadece "kesintisiz tüketim" çözümü sunuldu. Kitle iletişim araçları, insanların bu çözümü kendi istekleriyle kabullenmeleri için yoğun biçimde kullanıldı. İnsanların sürekli tüketmeleri için hiç durmaksızın yeni ürünler sunuldu ve onların reklamı yapıldı. Sonuçta tükettikçe mutsuzluğu artan kitleler, mutlu olabilmek için yine tüketime yönlendirildi.

Küresel Kirlenme

Sürekli üretim, sürekli tüketim...

Üretim için gerekli hammaddenin kaynağı: Tabiat. Fizikî çevre. Toprak.

Üretim esnasında en fazla zararı gören ne?

Yine tabiat, yine çevre, yine toprak.

Çünkü tabiat, çevre sürekli kirleniyor. İhtiyaç maddeleri üretimi sırasında da kirleniyor, tüketim ve kullanım sırasında da kirleniyor. Dünya üzerindeki o eşsiz ve mükemmel bir nizamla işleyen sistem, beşerin kirli eliyle kirlenmiş, kirlenmiş durumda.

Her geçen gün bu bozulmanın etkileri katlanarak kendini gösteriyor.

Örneğin "küresel ısınma" tehlikesi. Belki farkında değiliz ama, bu tehlike insanlığı küresel mali krizden daha tehdit ediyor.

Kısaca özetleyelim: Atmosferdeki başta karbon olmak üzere zehirli gazların oranının hızla artması, bu gazların sera etkisi yaparak atmosfer sıcaklığının artırması anlamına geliyor. Küresel ısınma, atmosferdeki dengenin altüst olmasına, başta belirttiğimiz kutuplardaki buzulların erimesine sebep oluyor. Bu büyük çaplı bozulma iklim değişimlerini beraberinde getiriyor. Bazı yerlerde aşırı kuraklıklar, bazı yerlerde ise aşırı yağışlar kendini gösteriyor. Her iki durumda da dünya üzerindeki bütün canlıların bağırında yaşadığı toprakların çoraklaşması veya erozyona uğraması neticesini doğruyor.

İşte düğüm burada çözülüyor. İşte en büyük yol ayrımı burası. Çünkü toprağın olmaması demek, ziraatın olmaması demek. En gelişmiş ülkelerdeki insanların bile küresel açlık kasırgasına kapılmaları demek. Az gelişmiş ülke vatandaşlarının hayatlarını sürdürebilmeleri, az da olsa gelir elde edebilmeleri için şehirlere hücum etmeleri demek. Böylece genel anlamda hem gelir dağılımındaki dengesizliğin daha artması, hem de nüfus yoğunluğu yaşayan ülkelerde veya şehirlerde işgücünün daha da ucuzlaması demek. Dengesizlik ve giderek ucuzlayan işgücü, bir parça ekmek veya yiyecek alabilmenin giderek zorlaşması demek. Hâl böyle olunca zincirleme sosyal, siyasal, ekonomik ve idarî problemlerin patlak vermesi kaçınılmaz oluyor.

Ve belki önümüzdeki 10 yıl ve sonrasında küresel denge unsuru petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynakları olmayacak. Onların yerini ziraata elverişli topraklar alacak. Silahlar dünya üzerinde sürekli azalan "kara toprak"tan daha fazla pay alabilme uğruna ateşlenecek.

Kurtuluş İçin Küresel Temizlik

Sunmaya çalıştığımız bu "kirli" ve çok "tehlikeli" tablonun mimarı uzaylılar değil. İnsanoğlunun bizzat kendisi. İnsanoğlunun kirli eli.

Bediüzzaman'ın ifadesiyle "fısk çamuruyla mülevves"1 yani günah bataklığına saplanmış Batı medeniyeti.

Baştan aşağı kirlerle dolu olan bu medeniyet kendisi kirlendiği gibi kendine tabi olan, kendinden medet uman insanları da o çamurla kirletiyor.

Bu tamamen kirli medeniyetin şekillendirdiği, içi-dışı maddî ve manevî kirlerle dolu insanoğlunun değdiği her şey kirleniyor. Bu kirliliğin ve kirlenmenin boyutunu net olarak görebilmek için, değmediği ve henüz değemediği her yerde kendini her zamankinden daha fazla gösteren temizliğe bakmak yeterli olacaktır.

İşin aslında temizlik yeryüzünde bir kanun olarak kendini gösterir. Temizlik kanununa canlı-cansız tüm varlıklar azami riayet ederler.

Eğer temizlik bir kanun ise, bir nizamın, bir düzenin, aksamadan işleyen bir sistemin neticesi ise, o kanunu ortaya koyan bir irade, güç ve otorite var demektir.

Eğer bir kirlilik, düzensizlik ve dengesizlik söz konusuysa o irade, güç ve otoriteye bir isyan ve başkaldırı vardır.

Günümüzde hepimizi, tüm insanlığı tehdit eden ve başına “küresel” nitelemesi konulan bütün tehlikelere bu cihetten bakınca suçlunun ve suçun ne olduğu da net olarak görülecektir.

Suçlu belli

Suç ise, “küresel isyan.”

“İsyan” kelimesinin yerine, mezkur suçun tüm versiyonlarını koyabiliriz.

İsraf, hırs, gasp, haksızlık, adaletsizlik, tahrip, cinayet, kibir, gurur...

Bu isyanın cezası çok büyük. Çünkü suç dünyayı aşan büyüklükte.

Suç ve ceza ne kadar büyük olsa da, çözümünü aslında bir o kadar kolay.

Tüm insanlığı ve üzerinde yaşadığımız dünyayı korkunç bir sona ve uçurumun başına getirin süreci durdurmak ve geri çevirmek. Bu korku filmini geriye sarmak.

Yani problemin kaynağına, insanın o kirli eline ulaşmak, o eli ya temizlemek veya geri çekmek.

Bunun için de topyekûn bir anlayış, bir idrak ve bir bakış temizliğine ihtiyaç var.

Çözümün özü kesinlikle iman olmalıdır, imanlı bir bakış açısı olmalıdır.

“Temizlik imandandır”² hadis-i şerifi nezafetin, nezahetin ve temizliğin imanla doğrudan bağlantılı olduğunu ifade eder.

İmanlı nazar, imanla nazarın belirgin unsurlarına, Üstad Bediüzzaman’ın Otuzuncu Lem’asını ana eksene alarak bakabiliriz.

“Bu kâinat ve bu küre-i arz, daim işler bir büyük fabrika ve her vakit dolar boşalır bir han, bir misafirhanedir.” Ve “bu fabrika-i kâinat ve misafirhane-i arz o derece parlak, temiz ve naziftir ve o kadar kirsiz ve bulaşıksızdır ve ufunetsizdir ki, bir lüzumsuz şey ve bir menfaatsiz madde ve tesadüfî bir kir bulunmaz. Zâhirî bulunsa da, çabuk bir istihale makinesine atılır, temizlenir.”³ Örneğin “sinekler kanatlarını süpürmek için dinledikleri gibi, koca hava ve bulut dahi dinler. Hava, zeminin sathına, yüzüne konan toz toprak süprüntülere üfler, tanzif eder. Bulut süngeri, zemin bahçesine su serper, toz toprağı yatıştırır. Sonra, gökyüzünü çok zaman kirletmemek için, çabuk süprüntülerini toplayıp kemâl-i intizamla çekilir, gizlenir. Göğün güzel yüzünü ve gözünü, silinmiş ve süpürülmüş, parıl parıl parlar gösterir.

“Bütün zerreler hayret-engiz tahavvülât (sürekli değişim) fırtınaları içinde o zerreler nezafete dikkat ediyorlar. Bir yerde lüzumsuz toplanmıyorlar, kalabalık etmiyorlar. Mülevves (kirli) olsalar çabuk temizleniyorlar. En temiz ve en nazif ve en parlak ve en pâk vaziyetleri, en güzel, en sâfi, en lâtif suretleri almak için, bir dest-i hikmet tarafından sevk olunuyorlar.”

4

Maddî Kirliliğin Temelindeki Manevî Kirler

Bediüzzaman, temizlikle ilgili “Kötü hasletler, bâtil itikadlar, günahlar, bid’alar mânevî kirlerden olduklarını unutmamalıyız”⁵ der. Bu tespitini kuru bir iddia olarak ifade etmeyerek “Muhakkak ki Allah çok tevbe edenleri ve temiz olanları sever.”⁶ ayet-i kerimesine dikkat çeker.

Evet, her bir günah insan için birer kirdir. Bu kirin en olmaması gereken yer kalptir. İşlenen her bir “günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra, tâ nur-u imanı çıkarıncaya kadar katılaştırıyor. Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O

günah, istiğfarla çabuk imha edilmezse, kurt değil, belki küçük bir manevî yılan olarak kalbi ısırıyor.”7

Bu izahta günahların kalbi kirleten, katılaştıran ve iman nurunu söndüren, karanlıklara gark eden en temel aktör olduğu vurgulanırken, günah kirinin neyle temizlendiğine işaret de vardır. Manevî temizliğin yolu “istiğfar”dan geçer. Tevbe ve istiğfarla en küçük günah kirinin dahi temizlenmemesi halinde geri dönüşü çok zor bir uçuruma doğru yuvarlanma tehlikesi vardır.

Görüldüğü gibi iç ve dış temizlik birbirini tamamlayan unsurlardır. Birisi olmadan diğerinin olması düşünülemez. İnsanın ruh dünyasındaki kirlilik eninde sonunda dışarıya yansır. Günahlar, isyanlar, inkarlar zamanla insanın iç dünyasını alabildiğine karartır. Böyle bir insan beden dairesinden çevresini kuşatan varlıklar dairesine kadar maddî temizliğe de riayet edemez. Zahiren ediyor gibi görünse de o sadece görüntüde kalır.

İç alemi böylesine kararan, günahlarla siyahlaşıp katılaştıran bir kalbe sahip insan içinde yaşadığı alemi ne bir misafirhane olarak görecektir ne onun temizliğine dikkat edecektir. Hattâ her şeye düşman nazarıyla bakar, iyilikleri kötülük, hayırları şer olarak görecektir.

Bediüzzaman böyle bir insanın veya anlayışın halini izah için yine bir misafir ve misafirhane eksenli bir örnekle izah eder:

“Nasıl bir adam, güzel bir bahçede, güzel bir ziyafette, güzel ahablar içinde, nezahetli, tatlı, namuslu, hoş, meşru bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip gayr-ı meşru ve mülevves bir lezzet için çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde ve hattâ canavarlar içinde tahayyül etse, titreyip, bağırıp çağırırsa, nasıl merhamete lâyık değil. Çünkü ehl-i namus ve mübarek arkadaşlarını canavar tasavvur eder, onlara karşı hakaret eder. Hem ziyafetteki leziz taamları ve temiz kapları mülevves, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem mecliste muhterem kitapları ve mânidar mektupları mânâsız ve âdi nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayak altına atar, ve hâkezâ...”8

Görüldüğü gibi manen temiz olmayan, günah ve inkar kirleriyle dolu bir kalbin sahibi ne kendini, ne çevresindeki varlıkları okuyabilecektir. Her birisi İlahî birer mektup olan eşyayı amaçsızlığa, hikmetsizliğe, hatta ademe mahkum eder. Onlar üzerinde vurulan İlahî mühürleri, damgaları okuyamaz. Hattâ temizlik hakikatini görmezden gelir. Âlemdeki eşsiz temizlik ona hiçbir şey ifade etmez. Bilakis hep olumsuz bakar, kirli görür, kirletmekte beis görmez. Hele bir de bol kazanç için her şeyi mübah gören bir kafa yapısında, kendi menfaati için kıyametin kopmasına, o korkunç akıbetle maruz kalınacak olmasına da bir önem vermez.

“Küfür sarhoşluğu” ve “dalâlet divaneliği” ile:

1- Sâni-i Hakîmin şu misafirhane-i dünyasını tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu tevehhüm eder.

2- Cilve-i esmâ-i İlahiyeyi tazelandiren masnuatın, zamanın geçmesiyle vazifelerinin bittiğinden âlem-i gayba geçmelerini, adem ile idam tasavvur eder.

3- Varlıkların tesbihat sadâlarını zeval ve firak-ı ebedî vâveylâsı olarak tahayyül eder.

4- Mektubat-ı Samedâniye olan şu mevcudat sayfalarını mânâsız, karma karışık tasavvur eder.

5- Âlem-i rahmete yol açan kabir kapısını zulümat-ı adem ağzı tasavvur eder.

6- Eceli, hakikî ahablara visal daveti olduğu halde, bütün ahablardan firak nöbeti tasavvur eder.9

Diğer yandan manevî temizliğe riayet eden bir insan, kâinatta Kuddûs isminin tecelli ve yansımalarını görecektir. Örneğin hayvanlar, Allah'ın memurlarıdır, O'na aynadarlık yapar ve O'nu zikrederler. Bazı hayvanlar yeryüzünün ve denizlerin temizlik ve sıhiye memurlarıdır. Sineklerin bile önemli fonksiyon üstlendiği, lüzumsuz hiçbir varlığın bulunmadığı bir dünya her insan için ideal bir ortamdır.

Sonuç: Çözüm Kalpten Başlayan Küresel Temizlik

Daha dün diyebileceğimiz zaman dilimine kadar, hemen her vesileyle dilimizde yer eden, “Küresel Isınma,” “Ekolojik Dengenin Bozulması,” “İklim Değişiklikleri” gibi ifadeler artık anılmaz oldu. İğneden ipliğe kadar tüm konular artık küresel mali krizle ilişkilendirildi.

Asıl tehlikenin yerini bu tehlikenin yansımalarından birisi almış olması üzerinde durmak gerekir. Daha doğrusu, uzay denizi ortasında minik bir adacık olan dünyadan başka gidebileceğimiz bir başka gezegen yok. O gezegenin de üzerinde yaşayan insanlar için barındırdığı kaynaklar çok sınırlı. Böylesine küçük ve sınırlı kaynaklar ise özellikle gelişmiş ve üst düzey gelir seviyesine sahip insanlar ve ülkeler tarafından ölçsüzce tüketilmekte. Bu tüketim insanlığı, üzerinde yaşadığımız dünyayı topyekûn felakete ve kaçınılmaz bir sona doğru hızla götürmekte.

Bu karanlık ve karamsar tabloyu ortadan kaldıracak, tüm insanlık için daha sağlam, daha güvenilir, daha kolay ve etkin bir çözüme ihtiyaç var. Evet aslında aranan tüm ideal özellikleri üzerinde barındıran bir çözüm var:

Topyekûn temizlik hareketi

Bu hareket elbette yukarıdan aşağıya, emir-komuta veya kanunlar çerçevesinde gerçekleşmeyecektir. İçten dışa, ferdin topluma şekillenecektir. Temizliğin başlama noktası ise kalptir. Kalp temizliğinin biricik ilacı ise “iman”dır. İmanla çevreye, varlıklara, canlılara bakabilmek, zerrelerden galaksilere kadar her yerde hüküm süren temizlik kanununu görebilmek, hissedebilmek ve o kanuna göre hayatını şekillendirebilmektir.

Dipnotlar:

1- Nursi, Bediüzzaman, Mesnevî-i Nuriye, Nesil Yay., İstanbul 1996, C.2, s.1342.

2- Müslim, Tahâret: 1; Dârimî, Vudû': 2; Müsned, 5:342, 344; el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 291.

3- Nursi, Said, Lem'alar, Nesil Yay., 1996, C. 1, s. 797.

4- a.g.e., C. 1, s. 798.

5- a.g.e., C. 1, s. 799.

6- Bakara Sûresi, 2:222.

7- a.g.e., C. 1, s. 581.

8- a.g.e., C. 1, s. 289.

9- a.g.e., C. 1, s. 289.

Köprü Dergisi Bahar 2009